

इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद

मुंबई उच्च न्यायालय, मुंबई.

दिवाणी अपील न्यायाधिकरीता

रीट याचिका क्र.16746/ 2024

मामासाहेब महादेव पाडूळे वय: 45 वर्षे, धंदा :
वैद्यकीय व्यावसायिक, राहणार - पोडुळे वस्ती,
चंदज, तालुका: माढा, जिल्हा: सोलापूर.

..... याचिकाकर्ते.

- विरुद्ध -

- 1) सोनाजीराव क्षीरसागर होमिओपॅथी वैद्यकीय
महाविद्यालय, बीड सोनाजीराव क्षीरसागर
होमिओपॅथी वैद्यकीय महाविद्यालय, विद्यानगर,
पश्चिम, बीड, बीड- 431122.
- 2) राज्य सामाईक प्रवेश चाचणी कक्ष महाराष्ट्र, 8 वा
मजला, नवीन एक्सलसीअर इमारत, ए. के. नायक
मार्ग, फोर्ट, मुंबई 400001 .
- 3) महाराष्ट्र आरोग्य विज्ञान विद्यापीठ, वाणी दिंडोरी
रोड, म्हसूरुल गाव, नाशिक, महाराष्ट्र 422004.
- 4) उपविभागीय अधिकारी (महसूल), माढा विभाग

कुर्दुवाडी.

5) संचालक, समाजकल्याण सांस्कृतिक महाराष्ट्र राज्य,
पुणे - I.

6) महाराष्ट्र राज्य, सरकारी अभियोक्त्याच्या
माध्यमातून .

7) सचिव जाती प्रमाणपत्र छाननी समिती पुणे विभाग,
पुणे .

..... उत्तरवादी

याचिकाकर्त्यासाठी सुश्री श्रद्धा एस. पवार.

उत्तरवादी क्रमांक १ कॉलेज करीता श्री. सूर्यजीत पी. चव्हाण .

उत्तरवादी क्रमांक 2 साठी श्री. यशोदीप देशमुख सह सुश्री वैदेही प्रदीप आणि
श्री. अनिकेत जाधव.

उत्तरवादी क्रमांक 4 ते 7 साठी सहाय्यक सरकारी अभियोक्ता श्री. एस. बी.
कालेल.

न्यायमंच : न्यायमूर्ति ए. एस. चांदुरकर आणि
न्यायमूर्ति एम. एम. साठये.

दिनांक: 9 जानेवारी 2025.

मौखिक निर्णय (न्यायमूर्ति एम. एम. साठये, यांच्या द्वारे):

1. न्यादेश. न्यादेश त्वरित परत येण्याजोगा बजावण्यात आला. पक्षांच्या संमतीने अंतिमतः सुनावणी घेण्यात आली .
2. एम. डी. पदव्युत्तर (होमिओपॅथिक) अभ्यासक्रम शिक्षण घेऊ इच्छिणाऱ्या विद्यार्थ्यांने ही याचिका दाखल केली आहे. याचिकाकर्त्याने उत्तरवादी क्रमांक 1- महाविद्यालय आणि उत्तरवादी क्रमांक 2-राज्य सामायिक प्रवेश परीक्षा (सी. ई. टी.) कक्षाला त्याच्या करीता जागा राखीव ठेवण्याचे निर्देश देण्याची आणि त्याला आरक्षित श्रेणी अंतर्गत उक्त अभ्यासक्रमात प्रवेश देण्यासाठी पुढील निर्देश देण्याची मागणी केली आहे. याचिकाकर्ते धनगर (29) जातीच्या भटक्या जमातीचे (सी) आहेत. दिनांक 06/08/1997 रोजीचे जात प्रमाणपत्र क्र.216/1997 संबंधित उपविभागीय अधिकाऱ्याने याचिकाकर्ते या जमातीचे असल्याचे प्रमाणित करून जारी केले होते. दिनांक 14/10/1999 रोजी संबंधित छाननी समितीने याचिकाकर्त्याला वैधतेचे प्रमाणपत्र दिले. तथापि, वैधतेच्या प्रमाणपत्रात नमूद केलेल्या जाती प्रमाणपत्राची संख्या याचिकाकर्त्याला देण्यात आलेल्या जाती प्रमाणपत्रापेक्षा वेगळी होती. या कारणास्तव,

याचिकाकर्ते उक्त पदव्युत्तर अभ्यासक्रमात प्रवेश सुरू ठेवण्यास अपात्र असल्याचे आढळून आले.

3. या याचिकेत दिनांक 14/11/2024 रोजी सूचना जारी करण्यात आल्या होत्या आणि याचिकाकर्त्याला याचिकेच्या निकालाच्या अधीन राहून त्याचे शिक्षण सुरू ठेवण्याची परवानगी देण्यात आली होती. या याचिकेतील दिनांक 19/12/2024 च्या आदेशानुसार, उत्तरवादी क्रमांक 7 (सचिव, जाती प्रमाणपत्र छाननी समिती, पुणे विभाग, पुणे) यांना याचिकाकर्त्याच्या मूळ जाती प्रमाणपत्राची पडताळणी करण्याचे आणि दुरुस्तीसाठी पुढील पावले दर्शविण्याचे निर्देश देण्यात आले होते.

4. उत्तरवादी क्रमांक 2 सी. ई. टी. कक्षाने दिनांक 26/12/2024 रोजी उत्तरार्थ शपथपत्र दाखल केले. उत्तरवादी क्रमांक 2 चे विद्वान वकील हे खाली सादर केलेल्या उक्त प्रतिज्ञापत्रावर अवलंबून आहेत. दिनांक 14/11/2024 रोजी याचिकाकर्त्याला अंतरिम दिलासा देण्यात आला होता हे सूचित करण्यात तो अपयशी ठरला. दिनांक 21/11/2024 तारखेच्या पत्रात, ज्या अंतर्गत उत्तरवादी क्रमांक 2 ला तामिली करण्यात आली होती, त्यात केवळ असे नमूद करण्यात आले होते की सुनावणी दिनांक 28/11/2024 रोजी नियोजित आहे आणि त्यात अंतरिम दिलासा मिळाल्याचा उल्लेख नव्हता. त्यानंतर हे प्रकरण पूर्वसूचना न देता पुढे ढकलण्यात आले आणि अंतरिम आदेश

पुढे चालू ठेवणे सुनिश्चित करण्यात आले. याचिकाकर्त्याला कॅंप -3 फेरीमध्ये दिनांक 29/10/2024 वर उत्तरवादी क्रमांक 1-महाविद्यालय देण्यात आले होते आणि त्यानंतर, त्याला प्रवेशाच्या अटी आणि शर्तीचे पालन करणे आवश्यक होते. याचिकाकर्त्याने महाविद्यालयात वर्दी दिली असली तरी त्याने मूळ जात सत्यापन प्रमाणपत्र सादर केले नाही. केवळ याचिकाकर्त्याची जबाबदारी असलेली कागदपत्रे सादर करण्याची आवश्यकता पूर्ण न केल्याबद्दल, याचिकाकर्ते आता वाटप केलेल्या जागेचा दावा करण्यास पात्र नाहीत. कालमर्यादित आवश्यक कागदपत्रे सादर करण्याच्या अटीचे पालन न करता याचिकाकर्त्याला वाटप केलेल्या जागेवर निहित अधिकार नाही. प्रवेशाच्या त्यानंतरच्या फेऱ्यांमध्ये याचिकाकर्त्याला प्रवेशासाठी आलेली जागा पुढील गुणवान उमेदवाराला अनुसूचीनुसार प्रवेश देण्यात आला आहे.

5. या परिस्थितीत, दिनांक 07/01/2025 रोजी, उत्तरवादी क्रमांक 2 च्या विद्वान वकिलाला शैक्षणिक वर्ष 2024-25 साठी उक्त अभ्यासक्रमासाठी काही रिक्त जागा उपलब्ध आहेत की नाही याबद्दल सूचना घेण्यासाठी वेळ देण्यात आला .आज रोजी आम्हाला कळवण्यात आले आहे की उत्तरवादी क्रमांक 1-महाविद्यालयात कोणतीही रिक्त जागा उपलब्ध नाही आणि सर्व जागा भरल्या गेल्या आहेत.

6. याचिकाकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने याचिकाकर्त्याचे दिनांक 24/12/2024 चे प्रतिज्ञापत्र आणि दिनांक 18/12/2024 चे जाती वैधता प्रमाणपत्र नोंदवले आहे ज्यामध्ये त्याच्या मूळ जाती प्रमाणपत्राचा योग्य क्रमांक आणि तारीख नमूद केलेली आहे. ते नोंदवले जाते आणि "निशाणी -एक्स" (एकत्रितपणे) म्हणून चिन्हांकित केले जाते. त्यामुळे असे दिसून येते की याचिकाकर्त्याने यादरम्यान जात छाननी समितीकडे संपर्क साधला आहे आणि सुधारित जात वैधता प्रमाणपत्र प्राप्त केले आहे, ज्यामुळे जात प्रमाणपत्रांच्या संख्येतील विसंगती दूर झाली आहे, ज्यामुळे सध्याची परीस्थिती निर्माण झाली आहे.

7. याचिकाकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने सादर केले की याचिकाकर्त्याचा कोणताही दोष नसल्यामुळे, त्याला देण्यात आलेली जागा आता दुसऱ्या कोणाला देण्यात आली आहे आणि जेव्हा जागा त्याला सामान्य प्रक्रिया देण्यात आली होती परंतु जर हे न्यायालय हस्तक्षेप करत नसेल तर याचिकाकर्त्याला त्याच्या पदव्युत्तर अभ्यासक्रमात पुढे जाण्याची संधी गमवावी लागेल.

8. याचिकाकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने वंश वल्द प्रकाश डोलास – विरुद्ध -

शिक्षण मंत्रालय आणि आरोग्य आणि कुटुंब कल्याण मंत्रालय आणि इतर¹, मशालकर प्रसाद – विरुद्ध - तेरना वैद्यकीय महाविद्यालय आणि रुग्णालय आणि इतर² आणि आर्य संदीप तारार विरुद्ध राष्ट्रीय चाचणी संस्था (एन. टी. ए.) आणि इतर³ या प्रकरणातील माननीय सर्वोच्च न्यायालयाच्या निकालांवर भर दिला आहे. तिने पुढे सांगितले की ही एक अपवादात्मक परिस्थिती आहे, जिथे याचिकाकर्त्याचा कोणताही दोष नाही, केवळ वैधतेच्या प्रमाणपत्रावर जाती प्रमाणपत्राचा क्रमांक चुकीने नमूद केल्यामुळे, याचिकाकर्त्याने पदव्युत्तर अभ्यासक्रमातील त्याचे मौल्यवान शैक्षणिक वर्ष गमावणार आहे. ती हस्तक्षेपासाठी प्रार्थना करते.

9. आम्ही सादरीकरणाचा विचार केला आहे आणि अभिलेखाचा अभ्यास केला आहे.

10. वर वर्णन केलेल्या तथ्यांवरून आणि परिस्थितीनुसार, आम्हाला असे आढळून आले आहे की केवळ वैधतेच्या प्रमाणपत्रात जाती प्रमाणपत्राचा क्रमांक चुकीने नमूद केल्यामुळे, कॅप -3 फेरीमध्ये याचिकाकर्त्याला दिलेल्या जागेची, दिनांक 29/10/2024 वर वेळेवर पुष्टी होऊ शकली नाही आणि याचिकाकर्त्याने या

1 2024 एस सी सी ऑन लाईन 342

2 रिट याचिका क्रमांक 17047 ऑफ 2024 आदेश दिनांक 28/11/2024

3 2024 एस सी सी ऑन लाईन बॉम 3821

न्यायालयाचे दरवाजे ठोठावणे भाग पडले. जाती वैधतेच्या प्रमाणपत्रात आवश्यक सुधारणा आता जारी करण्यात आली आहे आणि याचिकाकर्त्याकडे त्याच्या जाती प्रमाणपत्रावर योग्य क्रमांक असलेले वैधतेचे प्रमाणपत्र आहे.

11. माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने वंश वल्द प्रकाश डोळस (उपरोल्लेखित) याच्या बाबतीत, एस. कृष्ण श्राद्ध विरुद्ध आंध्र प्रदेश राज्य आणि अन्य⁴प्रकरणांवर अवलंबून 'पुनर्संचयित दिलासा किंवा पुनर्संचयित न्याय' या संकल्पनेचा विचार केला आहे आणि खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे:

" 27. एस. कृष्णश्रधा विरुद्ध आंध्र प्रदेश राज्य या प्रकरणातील या न्यायालयाने वैद्यकीय अभ्यासक्रमात प्रवेश चुकीच्या पद्धतीने नाकारण्याच्या मुद्द्याची तपासणी केली आणि खालीलप्रमाणे निर्णय देऊन ' पुनर्संचयित न्याय' चा सिद्धांत मांडला.

13. वर केलेल्या चर्चेच्या/निरीक्षणांच्या प्रकाशात, ज्या गुणवान उमेदवाराला/विद्यार्थ्याला त्याचा/तिचा कोणताही दोष नसताना अधिकाऱ्यांनी बेकायदेशीरपणे किंवा तर्कहीनपणे एम. बी. बी. एस. अभ्यासक्रमात प्रवेश नाकारला आणि ज्याने वेळेवर न्यायालयात धाव घेतली आहे आणि अशा गुणवान उमेदवाराला त्याच्या/तिच्या कोणत्याही चुकीमुळे त्रास सहन करावा लागू नये यासाठी, आम्ही संदर्भाला खालीलप्रमाणे उत्तर देतो:

13.1 उमेदवार/विद्यार्थ्यांने लवकरात लवकर आणि कोणताही विलंब न करता न्यायालयात धाव घेतली असेल आणि प्रश्न वैद्यकीय

अभ्यासक्रमातील प्रवेश संबंधित असेल तर संबंधित न्यायालय प्राधान्याने आणि लवकरात लवकर कार्यवाही निकाली काढण्यासाठी सर्व प्रयत्न करेल.

13.2. अपवादात्मक परिस्थितीत, जर न्यायालयाला असे आढळून आले की उमेदवाराचा कोणताही दोष नाही आणि उमेदवाराने कोणत्याही विलंबाविना त्वरित त्याच्या/तिच्या कायदेशीर अधिकाराचा पाठपुरावा केला आहे आणि केवळ अधिकाऱ्यांकडूनच दोष आहे आणि/किंवा प्रवेश देण्याच्या प्रक्रिया नियम आणि कायदे तसेच संबंधित तत्वांचे उघड उल्लंघन झाले आहे जे प्रतिस्पर्धी उमेदवारांना समानतेच्या अधिकाराचे आणि समान वागणुकीचे उल्लंघन निर्धारित वेळेत आणि 30 सप्टेंबर रोजी निर्धारित केलेली कालमर्यादा संपल्यास संपूर्ण न्याय देण्यासाठी, अपवादात्मक परिस्थितीत आणि दुर्मिळातील दुर्मिळ परिस्थितीमध्ये न्यायालय त्याच वर्षी जागा वाढवण्याचे निर्देश देऊन प्रवेश करण्याचे निर्देश देते, तथापि या एक किंवा दोनपेक्षा जास्त जागा नसाव्यात आणि अशा प्रवेशांचे आदेश वाजवी वेळेत दिले जाऊ शकतात, म्हणजे 30 सप्टेंबरपासून एका महिन्याच्या आत, म्हणजे कट ऑफ तारीख आणि परिस्थितीनुसार, न्यायालय त्याच वर्षी 30 ऑक्टोबरच्या पुढे कोणत्याही प्रवेशाचे आदेश देईल. तथापि, असे आढळून आले आहे की असा दिलासा केवळ अपवादात्मक परिस्थितीत आणि दुर्मिळातील दुर्मिळ प्रकरणांमध्येच दिला जाऊ शकतो. अश्या प्रकारची परिस्थिती उद्भवल्यास, न्यायालय त्या

प्रवर्गातील गुणवत्तेच्या यादीत तळाशी असलेल्या उमेदवाराला दिलेले प्रवेश रद्द करण्याचा आदेशही देऊ शकते, जो प्रवेश बेकायदेशीरपणे नाकारण्यात आलेल्या अधिक गुणवान उमेदवाराला दिला गेला असता तर त्याला प्रवेश मिळाला नसता, जर न्यायालयाला ते योग्य आणि उचित वाटत असेल तर, तथापि, ज्या विद्यार्थ्यांचे प्रवेश रद्द करण्याचा प्रयत्न केला जात आहे अशा विद्यार्थ्यांला सुनावणीची संधी दिल्यानंतर असे केल्या जाऊ शकते.

12. त्यानंतर, या न्यायालयाने मशालकर प्रसाद (उपरोल्लेखित) आणि आर्य संदीप तरार (उपरोल्लेखित) या प्रकरणांमध्येही बदलात्मक दिलासा दिला आहे. प्रस्तुत प्रकरणातही आम्ही अशाच मार्गाचे अनुसरण करण्यास इच्छुक आहोत.

13. तथ्यांनुसार, आम्हाला असे आढळून आले आहे की याचिकाकर्त्याला दिनांक 29/10/2024 रोजी जागेकरीता प्रवेश देण्यात आला होता. त्यानंतर त्यांनी कागदपत्रांसह महाविद्यालयात संपर्क साधला, परंतु त्यात विसंगती असल्याचे निदर्शनास आले. त्यानंतर त्याने दिनांक 06/11/2024 रोजी उपलब्ध कागदपत्रांच्या आधारे त्याच्या प्रवेशास परवानगी देण्याची विनंती केली, जी नाकारली गेली. याचिकाकर्त्याने विनंती केली होती की वैधतेच्या प्रमाणपत्रात आढळलेल्या त्रुटीच्या आवश्यक दुरुस्तीसाठी त्याला काही वेळ लागेल. त्यानंतर याचिकाकर्त्याने लगेचच दिनांक 12/11/2024 रोजी

सदर याचिका दाखल केली. त्यानंतर, या न्यायालयाच्या आदेशानुसार त्यांना या याचिकेच्या निकालाच्या अधीन राहून त्यांचे शिक्षण सुरू ठेवण्याची परवानगी देण्यात आली. प्रवेश प्रक्रिया सुरू असल्याने आणि याचिकाकर्त्याची जागा आता इतर काही गुणवान उमेदवाराला प्रवेश आली असल्याने, उत्तरवादी क्रमांक 2-राज्य सी. ई. टी. कक्षाला अंतरिम दिलासा देण्यात आला नव्हता असे गृहीत धरून, ते याचिकाकर्त्याच्या चुकीमुळे नव्हते, तर केवळ जाती प्रमाणपत्राच्या चुकीच्या नंबरसह वैधतेचे प्रमाणपत्र जारी करण्यात आले होते.

14. याचिकाकर्त्याला आता सुधारणा केलेले वैधतेचे प्रमाणपत्र मिळाल्यामुळे, अभ्यासक्रमात सामील होण्याची शेवटची तारीख आधीच संपली आहे की नाही याबद्दल आम्ही उत्तरवादी क्रमांक 1 आणि 2 साठी विद्वान वकिलाला एक विशिष्ट प्रश्न विचारतो. आम्हाला कळवण्यात आले आहे की अशी कट-ऑफ तारीख 13/01/2025 आहे आणि ती अद्याप संपलेली नाही. या प्रकरणाच्या त्या दृष्टिकोनातून, आम्हाला असे आढळले आहे की भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद 226 अंतर्गत आमच्या असाधारण रिट अधिकारक्षेत्राचा वापर करण्यासाठी हे एक योग्य प्रकरण आहे.

15. म्हणून, आम्ही याचिकेला परवानगी देतो आणि खालील आदेश पारित

करतो :

(अ) योग्य वैधता प्रमाणपत्राअभावी याचिकाकर्त्यालाउत्तरवादी क्रमांक1 महाविद्यालयातील एमडी होमिओपॅथी अभ्यासक्रमात प्रवेश मिळण्यापासून वंचित ठेवण्यात आले होते, असे मानले जाते.

(ब) याचिकाकर्त्याला सुरुवातीला देण्यात आलेले वैधतेचे प्रमाणपत्र आता दुरुस्त करण्यात आले असल्याने, याचिकाकर्त्याला या अभ्यासक्रमात प्रवेश मिळण्याचा हक्क असेल.

(क) प्रवेश मंजूर करण्यासाठी कट-ऑफ तारीख 13/01/2025 असल्याने आणि सर्व जागा मंजूर केल्याप्रमाणे उत्तरवादी क्र. 1 महाविद्यालये भरली गेली आहेत, उत्तरवादिंना असे निर्देश देण्यात येतात की उत्तरवादी क्र. 1 महाविद्यालय येथे एक अतिरिक्त जागा तयार करावी ज्या महाविद्यालयात याचिकाकर्त्याला तात्पुरत्या निवड पत्रानुसार एन. टी. सी. श्रेणीत प्रवेश दिला जाईल.

(ड) त्यानंतर, उत्तरवादी यांनी आवश्यक पावले उचलावीत आणि याचिकाकर्त्यांचा प्रवेश नियमित करण्यासाठी राष्ट्रीय होमिओपॅथी परिषदेला विनंती करतील. या पैलूचा विचार निकालात केलेल्या निरीक्षणांच्या आधारे केला जाईल.

(ई) याव्यतिरिक्त, ज्या जागेवर याचिकाकर्त्याला प्रवेश दिला जाईल, ती जागा

भटक्या जमातीच्या (क) प्रवर्गातील उमेदवारांसाठी राखीव मानली जाईल हे सुनिश्चित करण्यासाठी पावले उचलली जातील.

16. न्यादेश हा उपरोक्त अटींमध्ये कायम करण्यात येतो. खर्चाबाबत कोणताही आदेश देण्यात येत नाही.

17. सर्व संबंधितांनी या आदेशाच्या योग्यरित्या प्रमाणित किंवा डिजिटल स्वाक्षरी केलेल्या प्रतीवर कारवाई करावी.

(न्यायमूर्ति एम. एम. साठये)

(न्यायमूर्ति ए. एस. चांदुरकर)

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहिल आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-X